

Iacopo Casadei, psiholog specializat în psihologia muncii, lucrează din 1995 în domeniul școlar, al formării și orientării profesionale. Din 2012 s-a dedicat scrisului și a publicat până acum cărțile *Educare al successo (Educație pentru succes)*, *Felicemente stressati (Stresați și fericiți)*, *Comunicare e relazionarsi (Cum să te prezinți și să relaționezi)*, *L'arte di farsi amare (Arta de a te face iubit)* și *Nonostante tutto io lavoro (Cu toate acestea, lucrez)*.

Andrea Bilotto, psiholog specializat în psihologia școlară, lucrează de câțiva ani ca tutore și consultant pentru orientare școlară și profesională, atât pentru școlile din regiune, cât și pentru companii de formare. Activează în plus în domeniul social ca formator și consultant de proiect pentru diverse instituții și asociații.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CASADEI, IACOPO

A fi părinte în vremurile Facebook și WhatsApp / I. Casadei, A. Bilotto. - Padea : Lizuka Educativ, 2016

ISBN 978-606-8714-11-0

I. Bilotto, Andrea
316.472.4
159.922.7

Traducere: Marius Constantin

Tehnoredactare: Jimmy Ionescu

Consultant juridic: avocat Cezar Prunoiu

Distribuție exclusivă:
www.LIBRARIE.net
www.LIZUKA-EDUCATIV.ro
e-mail: info@librarie.net
Tel.: 0351/139.915

Intro Iacopo Casadei, Andrea Bilotto

A FI PĂRINTE ÎN VREMURILE Facebook și WhatsApp

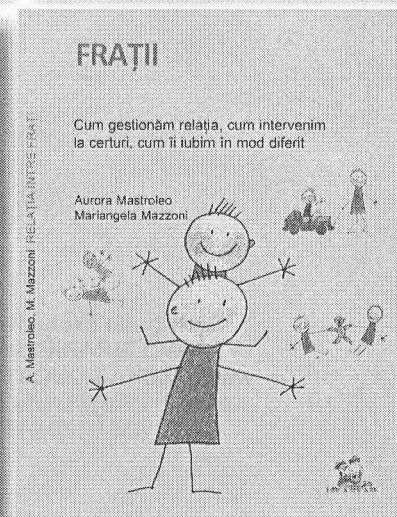
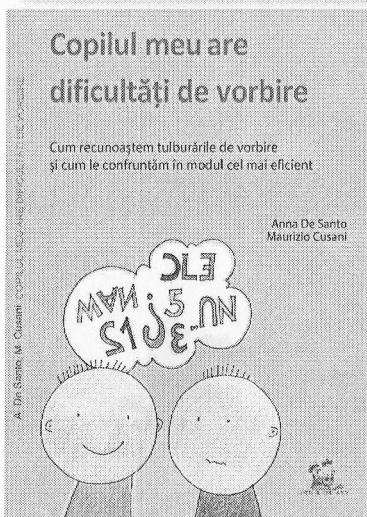
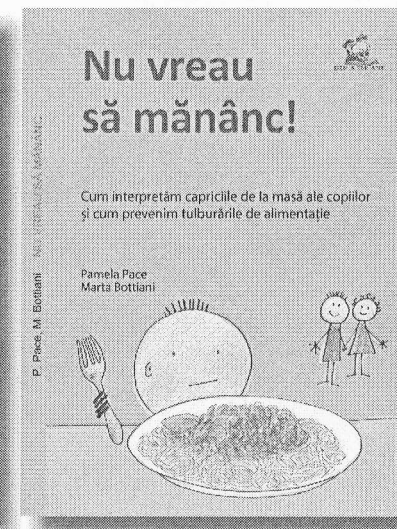
Cuprins

5	Introducere
8	De la internet 2.0 la rețelele sociale
8	Tinerii și noile tehnologii
10	Nașterea internetului 2.0
11	Fenomenul rețelelor sociale
21	Rețelele de socializare cele mai populare
26	Fenomenul Facebook
35	SnapChat: noua aplicație care face ravagii printre adolescenți
41	WhatsApp și explozia aplicațiilor de instant messaging
44	Unele riscuri ale internetului
51	Atacuri pe internet: cum să ne apărăm prin lege
58	Copilăria și adolescența în epoca Facebook
59	Mai bine pe rețelele de socializare decât în companii dubioase
61	Să ne ajutăm copiii să dezvolte relații empaticе
67	Identități confuze
73	Noi medii, noi pericole
73	Internet Addiction Disorder: dependența de internet
76	Friendship Addiction: dependența de rețelele de socializare
82	Fenomenul hărțuirii cibernetice
90	În internet și afară: gestionarea emoțiilor
98	Pornografia online: riscurile pentru minori
104	Pedopornografia online și formele de prevenire
106	Riscurile la adresa intimității

Respect pentru oameni și cărți

- 108** Educația pentru o utilizare echilibrată a noilor medii
- 109 Evitarea exceselor
- 118 Profesiuniștii internetului
- 119 Mai multă viață în lumea reală decât pe internet
- 129 Capitalul social al copiilor noștri: online și offline
- 135** Bibliografie

În curând la Lizuka Educativ:

Tinerii și noile tehnologii

Diferite statistici din SUA demonstrează că 87% dintre tinerii cu vârstele cuprinse între 12 și 17 ani utilizează noile mijloace tehnologice, internetul și telefonia mobilă. În ceea ce privește în schimb situația din Italia, Istat (2010) a relevat că, dintre familiile în care există cel puțin un minor, nu mai puțin de 74,7% dispun de conexiune internet. Conform datelor prelevate de Eurispes și Telefono Azzuro (2010) 97,7% dintre subiecții intervievați cu vârste cuprinse între 17 și 19 ani posedă un telefon mobil, iar 9 adolescenți din 10 utilizează internetul și 71,7% au profil pe Facebook.

Născuți în era numită "digitală", cei sub 18 ani pot fi considerați printre principalii beneficiari ai noilor tehnologii care le permit numeroase activități cotidiene cu o economie notabilă de timp și cu o mai mare ușurință: lectura de cărți ori de știri, vizionarea de filme, audițiile muzicale, jocuri video, întreținerea de relații sociale. Chiar și o simplă excursie școlară pare, astăzi, mult diferită de cele la care participam noi în trecut. În autocar domină sunetele semnalelor de mesaj pe care tinerii și le trimit în permanență pe WhatsApp, chipurile stau aplecate peste telefoane mobile, iPod și smartphone-uri. Ajunși la destinație, tinerii sunt rareori preocupați să immortalizeze peisaje și monumente, în schimb sunt extrem de dornici să facă selfie-uri (autoportrete fotogra-

rice) cu smartphone-ul pe care să le trimită apoi prietenilor. La întoarcere, cu toții par singuri, din nou aplecați asupra accesoriilor digitale, ocupați să-și actualizeze pagina de Facebook ori să comunice pe vreo altă rețea de socializare.

Mijloacele media, cu forța lor de sugestie, sfârșesc prin a-și însuși spațiile de educare și formare care ar trebui să aparțină familiei și școlii, răpind chiar și din timpul dedicat, în mod normal, relațiilor de familie. Spaima de a nu reuși întotdeauna să controleze accesul la numeroasele informații ce abundă pe paginile de internet se alătură neîncrederii față de platformele virtuale care încurajează o distribuire de conținuturi lipsită de orice filtru. Multe mame și mulți tați văd în acestea nu o resursă, ci un semnal că fiica sau fiul lor au dificultăți în a relaționa în lumea reală. Părinții sunt dezorientați, nu știu ce atitudine să aibă și ajung să interzică accesul la calculator al copiilor pentru a "vedea cu toții împreună un film" ori să negocieze cadouri și concesiile de tot felul în schimbul unei diminuări a timpului petrecut pe internet. Lumea noilor tehnologii a multiplicat contactele între copii și se poate spune că a fracturat comunicarea cu generația precedentă, cea a părinților și educatorilor.

Interzicerea utilizării, însă, riscă să dăuneze ulterior celor sub 18 ani; în acest fel, nu facem de fapt nimic altceva decât să creștem decalajul digital al copiilor noștri față de congenerii lor din restul lumii, împiedicându-i să-și însușească acele resurse și abilități necesare pentru o utilizare corectă a tehnologiilor informaționale.

Calea adecvată pentru protejarea minorilor trece printr-o informare corectă și o educare conștientă în vederea utilizării internetului: protecția se realizează mereu prin intermediul dialogului, nu doar în ceea ce privește pericolele ascunse în rețeaua internet. A petrece timp cu copiii, a manifesta interes față de activitățile lor pe internet, a intra pe net împreună cu ei – adoptând grade diferite de ingerință în funcție de vârsta copiilor – a căuta informații cu privire la lumea și viața lor, a-i cunoaște pentru a putea crea o bază

Res de încredere, a stabili reguli și limite clare pentru utilizarea internetului - aceasta este rețeta. A asculta și a fi atent, învățându-i pe cei mai mici cum să se protejeze, devine astfel calea de urmat; trebuie să ne amintim mereu că, la urma urmei, calculatorul este, pentru cei mici, un obiect ca oricare altul, totul este cum conduci jocul. Pentru a face față acestei provocări, în fine, sunt necesare o conștientizare a utilizării, mai întâi de către părinți, apoi de către copii, și o competență specifică inclusiv de tip valoric: îmi folosește sau nu ceea ce fac?

Nașterea internetului 2.0

Conform celor mai recente date furnizate de Audiweb¹, peste 30 de milioane de italieni au astăzi acces la internet (peste 67% din populația cu vârstele cuprinse între 11 și 74 de ani); dintre cei între 11 și 54 de ani, 78% au acces la internet (11 milioane). Avântul internetului (ale cărui începuturi datează din 1969)², cu capacitatea sa de a facilita contactul între diverse persoane și de a anula limitările spațio-temporale, a dus, pe cale de consecință, la o modificare radicală în lumea comunicării cu ceilalți și în maniera în care avem acces la informații. Noile tehnologii crează idei, reprezentări ale lumii, limbaje, și au devenit scena a ceea ce, pentru noi, contează cel mai mult: relațiile umane.

Revoluția digitală a permis crearea unui spațiu social nou, spațiul virtual, acel loc digital care a devenit sursa unei noi forme de comunitate, comunitatea internetului. Această evoluție a fost posibilă mai cu seamă datorită nașterii

¹ Sursa: www.audiweb.it

² Se poate stabili că originea internetului este într-un proiect al Ministerului Apărării din SUA, numit ARPANET și demarat în 1969.

internetului 2.0, termen consacrat în 2005 de Tim O'Reilly, care marchează trecerea la o tehnologie capabilă să interconecteze oamenii. Internetul 2.0 pune accentul pe rețelele sociale, adică pe toate acele aplicații care permit indivizilor să se întâlnească, să interacționeze și să colaboreze în rețea și mai ales să creeze comunități online. Adevărata schimbare se manifestă, așadar, în însăși filozofia care stă la baza internetului: de a nu mai fi doar mijlocul de transmitere a cunoașterii, ci de a crea și de a întreține rețele sociale. Conceptul de rețea socială a apărut în primii ani ai secolului XX, datorită unor studii de psihologie socială, sociologică și antropologică; iar ceea ce denumim noi în momentul de față rețele de socializare sunt de fapt *Social Network Sites* (SNS), tocmai pentru a scoate în evidență diferența dată de versiunea online (Fini, 2006).

Nașterea rețelelor sociale nu a fost, însă, o revoluție neprevăzută, ci rezultatul unei evoluții lente pe parcursul a 15 ani: astăzi putem spune că fenomenul cel mai popular al internetului este reprezentat tocmai de rețelele sociale care exploatează la maxim posibilitățile rețelei înțelese ca depozitară de capital social.³

Fenomenul rețelelor sociale

Ceea ce diferențiază rețelele de socializare de alte medii care erau disponibile și înainte este posibilitatea de a face vizibile și utilizabile propriile rețele sociale, prin interacțiunea cu persoane pe care deja le cunoaștem și prin identificarea oportunităților personale, relaționale și profesionale latente. În multe rețele de socializare utilizatorii nu încearcă neapărat să lege cunoștințe noi, ci în primul rând să comunice cu care deja fac parte din rețeaua lor sociale

³ RIVA, G., *I social network*, Il Mulino, Milano 2010, p. 17.

În timp s-au creat sute de rețele de socializare, reprezentând o amplă gamă de interese. Unele dintre ele pot fi orientate înspre contexte legate de muncă și presupun construirea unui profil profesional (cum este cazul, de exemplu, al rețelei LinkedIn⁴, care în Italia a depășit un milion de utilizatori), altele sunt gândite pentru a dezvolta propriile relații sentimentale (acesta a fost obiectivul inițial al rețelei Friendster), pentru a stabili legături cu alte persoane pentru a împărtăși interese comune cum ar fi cel pentru muzică (de exemplu, MySpace), pentru a contacta studenții din propria instituție de învățământ (intenția inițială a Facebook). Există chiar și rețele sociale pentru câini (Dogster) și pisici (Catster), în care evident că profilele sunt gestionate de proprietarii animalelor. Există, așadar, rețele sociale pentru toate gusturile. Printre ele se numără și Ravelry, dedicat celor pasionați de tricotaje manuale, StachePassion pentru iubitorii de mustăți, Myfree Implants pentru femeile care își doresc sâni noi, Ncludr pentru cei care se simt singuri și își doresc prieteni, și chiar Divorce360 pentru cei care trebuie să facă față unei despărțiri dificile. Dacă sunteți îngrijorat de faptul că fiul sau fiica dumneavoastră sunt mereu conectați la Facebook, gândiți-vă că, la urma urmei, ar putea fi mult mai rău ...

Acest nou curent îi afectează puțin pe toți, din toate categoriile de vârstă. Studenți și manageri își petrec o parte importantă a zilei pentru a-și actualiza profilul, a se informa cu privire la status-ul și noutățile postate de prieteni; în acest context social imaterial, dar mereu real, adulții și adolescenții par să fi înlocuit cuvintele cunoscute și mult mai profunde ale filozofului Descartes cu deprimantul "postez pe twitter, deci exist".

Cea mai mare parte a rețelelor de socializare sunt folosite pentru a întreține rețelele sociale preexistente, dar ajută și la cunoașterea altor persoane pe baza unor interese,

⁴ <http://www.linkedin.com>

opinii politice sau activități comune. În timp ce principalele caracteristici tehnologice ale diverselor rețele sociale sunt destul de coerente, în jurul instrumentelor specifice se nasc culturi multiple. Anumite rețele sociale reunesc grupuri de persoane cu interese similare, în timp ce altele atrag persoane pe baza unor diferite afinități, cum ar fi genul, religia, munca, naționalitatea, limba etc.

Haythornthwaite⁵ definește drept *latent ties* (legături latente) legăturile sociale online disponibile (datorită rețelelor sociale), adică persoanele care frecventează același site sau blog ca noi, dar pe care de fapt nu le cunoaștem.

Prin intermediul unei rețele sociale este posibil să contactăm asemenea persoane în măsura în care accesează același site (legătură posibilă din punct de vedere tehnologic) și, după ce persoana respectivă acceptă contactul (activarea socială a legăturii), să schimbăm diverse tipuri de conținuturi și cunoștințe. Pe baza *Teoriei legăturilor slabe*, elaborată de sociologul Mark Granovetter⁶, cei care transmit cea mai mare cantitate de informații utile nu sunt cei pe care-i cunoaștem și prietenii cei mai apropiați (legăturile puternice), ci tocmai cunoștințele ocazionale. Frecventând aceleași medii și amici ne confruntăm zilnic cu informații similare; persoanele pe care le cunoaștem superficial, în schimb, se dovedesc uneori a fi vehicule extraordinare de posibilități, de exemplu din punct de vedere profesional sau al unei întâlniri sentimentale.

Atunci când rețelele sociale sunt utilizate pentru a cunoaște alte persoane, tipul de relație numită "prietenie" le permite utilizatorilor să acceadă în manieră completă la profilul "noului prieten" și să-l contacteze direct. Apoi, în funcție de rețeaua socială utilizată, se pot citi și/sau posta mesaje noi pe pagina celui alt; se poate explora rețeaua socială în căutarea altor contacte interesante (persoane

⁵ HAYTHORNTHWAITE C., *Strong, weak and latent ties and the impact of new media*, The Information Society, vol. 18, Cambridge 2002, pp. 385-401.

⁶ XHAET G., *Le nuove professioni del Web*, Hoepli, Milano 2012, p. 14.

Resp sau grupuri); se pot cunoaște acțiunile din interiorul rețelei; se poate face schimb de texte, imagini sau muzică. Acest mecanism permite crearea unei rețele sociale închise, unde pot intra doar persoanele acceptate ca "prieteni", în interiorul căreia nimeni nu e un necunoscut și oricine poate fi identificat drept "prieteni" de altcineva. Pot adăuga prieteni în rețeaua mea alcătuită din persoane pe care le cunosc personal sau din prietenii prietenilor mei; în acest fel pot obține informații chiar și despre cei pe care nu-i cunosc în mod direct, prin intermediul prietenilor comuni. Dacă vreau informații despre un participant la rețea, pot nu doar să-l contactez direct pe el, ci și să întreb de el pe rețeaua lui. Aici apare o problemă în cazul multor copii și tineri: cu acea caracteristică tipică vârstei, impulsivitatea, unii dintre ei, odată ce s-au familiarizat cu instrumentul, tind să-și mărească în mod disproporționat numărul de contacte (prieteni).

A doua modalitate de relaționare, "în formă de stea", tipică, de exemplu, pentru Twitter, diferențiază explicit între emițător și receptor. Mesajele emițătorului pot fi generale, adică distribuite tuturor receptorilor prezenți în rețeaua socială, sau individuale, adică îndreptate către o anumită persoană. Utilizatorul receptor poate răspunde mesajelor trimise de emițător, dar nu-i poate contacta în mod direct pe ceilalți utilizatori receptori. Dacă modalitatea de relaționare bidirecțională permite crearea de rețele închise alcătuite doar din "prieteni ai prietenilor", relaționarea "în formă de stea" crează rețele deschise în care majoritatea utilizatorilor receptori (follower) nu au alte contacte cu emițătorul în afara celor din interiorul rețelei sociale. În acest caz, emițător și receptor sunt legați prin intermediul a două nevoi opuse, dar complementare: emițătorul caută vizibilitate, receptorul în schimb este curios să cunoască viața sau impresiile emițătorului ales (cum ar, de exemplu, personaje celebre sau experți într-un anumit domeniu).

Rețelele sociale variază și în măsura în care cuprind instrumente noi de informare și comunicare, cum sunt

conectivitatea telefoanelor mobile, blogurile, schimbul de fotografiile sau video-sharing. Extensia mediilor utilizabile prezintă diverși factori de risc pentru tineri.

Într-o clasă din ciclul secundar cu care am lucrat a avut loc următorul incident: câțiva tineri au publicat pe Facebook un filmuleț reprezentând-o pe una din profesoarele lor în timpul unei lecții pe care nu o preda în mod corespunzător. Vă las pe dumneavoastră să va imaginați consecințele, nu doar legale, ci și în ceea ce privește relația dintre școală și familie, unul din factorii pedagogici esențiali.⁷ Însă, chiar în clasa respectivă, o fată ce trecea printr-o criză a găsit o modalitate de a-și exprima pozitiv propriile neliniști prin intermediul unui blog personal unde publica poezii, imagini, filme și melodii, găsind astfel acea înțelegere de care nu avea parte în contextul relațional și familial cotidian. Astfel vedem că rețelele sociale pot reprezenta o oportunitate și în același timp un pericol, în funcție de felul în care decidem să le folosim.

Scurtă istorie a rețelelor sociale

Prima rețea de socializare online, SixDegrees.com, creată în 1997 de Andrew Weinreich, includea deja cea mai mare parte a funcțiilor prezente în rețelele sociale moderne. Această rețea de socializare permitea utilizatorilor să creeze profile, liste de prieteni și, începând din 1998, să navigheze în "listele de prieteni". Elemente ce erau deja prezente, la rândul lor, în alte servicii de rețea: de exemplu, ICQ permitea crearea de "liste de prieteni", chiar dacă aceștia nu erau vizibili altora, în timp ce Classmates.com oferea posibilitatea contactării altor persoane din propria școală.

SixDegrees.com a fost prima încercare de a combina aceste caracteristici și a fost promovată ca instrument de

⁷ Vezi: CASADEI I., *Educare al successo*, La Meridiana, Molfetta 2012.

Respectiv ajutor destinat persoanelor care doreau să se conecteze și să trimită mesaje. Obiectivul era cel de a realiza un site de întâlniri online neafectat de inconvenientele tipice ale acestor portaluri: informațiile false și prezența celor rău intenționați. Pentru a evita asemenea probleme, site-ul a decis să aplice conceptul gradelor de separare. Conform acestei teorii, elaborată de sociologul american Stanley Milgram⁸, orice individ poate ajunge la oricare altă persoană, făcând abstracție de cultură și statut socio-economic, într-un lanț de prezentări de doar șase pași, deoarece între noi și oricare alt bărbat sau altă femeie din lume există doar șase grade de separare. În 1967 Milgram a testat empiric această teorie: a selecționat la întâmplare un grup de americani din Midwest și le-a cerut să trimită un pachet unui străin din Massachusetts, la câteva mii de km distanță. Subiecții cunoșteau numele destinatarului, profesia acestuia și zona în care locuia, nu însă și adresa exactă. Tuturor participanților la experiment li s-a cerut, așadar, să trimită pachetul unei persoane pe care o cunoșteau și care, în opinia lor, putea avea cele mai multe posibilități de a intra în contact cu destinatarul final. Acea persoană avea să procedeze în același fel și așa mai departe, până ce pachetul avea să ajungă la destinatarul final. Autorii studiului se așteptau ca lanțul să ajungă la cel puțin o sută de intermediari, însă s-a demonstrat că pachetele ajungeau la destinatar trecând, în media, prin mâinile a doar cinci până la șapte intermediari.

Ultimele cercetări efectuate pornind de la enorma răspândire a rețelelor sociale de tipul Facebook afirmă că în lumea globalizării internetului numărul unor asemenea intermediari ar fi chiar mai mic (4,74). O persoană se află la o distanță de un grad de separație față de persoanele pe care le cunoaște personal (prieteni), la două grade distanță de cele cunoscute de proprii ei cunoscuți (prieteni prietenilor) și la trei grade de separație față de subiecții cunoscuți de

⁸ CENTENARO L., SORCHIOTTI T., *Personal Branding*, Hoepli, Milano 2014, p. 53.

prieteni prietenilor.

SixDegrees.com le permitea utilizatorului să stabilească relații doar cu persoanele aflate la o distanță de trei grade de separație: un prieten al prietenului prietenului său. Subiecții aveau astfel posibilitatea să verifice informațiile prezente în profile cerând confirmarea de la proprii prieteni și să contacteze persoane care proveneau dintr-un context socio-economic similar.

SixDegrees.com a reușit să atragă peste un milion de utilizatori, însă începând din 2001 a fost dat uitării din cauza lipsei de utilități pe care le oferea. După cum a subliniat fondatorul SixDegrees.com într-un interviu, principala lipsă a acelei rețele a fost că a apărut prea devreme (A. Weinreich, 2007). În timp ce internetul se aglomera tot mai mult, majoritatea utilizatorilor nu-și extindea rețeaua de prieteni online. Utilizatorii se plâneau de faptul că existau puține funcții permise odată ce acceptau cererile de prietenie și, în acest context, cei mai mulți dintre ei nu erau interesați să intre în contact cu persoane necunoscute.

Din 1997 până în 2001 o serie de rețele sociale a început să includă și alte funcții: AsianAvenue, Blackplanet și MiGente permiteau utilizatorilor să-și creeze propriul profil personal și profesional sau să caute persoane pe care deja le cunoșteau (O. Wasow, 2007).

Un alt aspect al rețelelor sociale s-a răspândit odată cu lansarea Ryze.com⁹ în 2001, rețea fondată de Adrian Scott pentru a ajuta utilizatorii să-și exploateze propriile rețele comerciale și profesionale. În acest caz, obiectivul era să contactezi prietenul prietenului nu pentru a găsi un suflet pereche, ci pentru a face afaceri cu el.

În câțiva ani au luat naștere diferite rețele sociale, cum ar fi Tribe.net¹⁰, LinkedIn¹¹ și Friendster¹² (Chafkin, 2007). Crearea Friendster, un site de întâlniri online în măsură să

⁹ <http://www.ryze.com>

¹⁰ <http://www.tribe.net>

¹¹ <http://linkedin.com>

¹² <http://www.friendster.com>